

Презентація на тему:
Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні
особливості їх розвитку і розміщення

Народногосподарський комплекс України виник на основі соціального та економічного розвитку, міжнародного поділу праці та внутрішньодержавних інтеграційних процесів. Народногосподарський комплекс України відзначається складною структурою: *галузєвою, територіальною, функціональною та організаційною.*

Галузева (компонентна) структура відображає співвідношення, зв'язки і пропорції між групами галузей. Головними її компонентами є дві сфери – виробнича і невиробнича. Галузі можуть не тільки дробитися, але й об'єднуватися у великі функціональні комплекси – міжгалузеві виробничі комплекси.

Виробнича сфера складається з окремих ланок – це промисловість (добувна й обробна), сільське господарство, будівництво та ін. Сектори (ланки) виробничої сфери поділяють на галузі – крупні і вузькі. Наприклад, промисловість складається з металургійної, хімічної, машинобудівної, сільське господарство – з рослинництва і тваринництва.

У невиробничій сфері виділяють п'ять ланок:
– апарат органів державного та громадського управління;
– житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування;
– охорона здоров'я, спорт, соціальне забезпечення;
– освіта, культура, наука, мистецтво;
– сфера фінансів, кредитування, страхування.

Міжгалузеві виробничі комплекси (МВК) – це сукупність декількох галузей, які виробляють взаємозамінну продукцію (паливно-енергетичний), або послідовно переробляють певну вихідну сировину, включаючи її добування (лісовиробничий, агропромисловий, будівельний), або ж розв’язують важливу загальнодержавну економічну, соціальну чи іншу проблему (військово-промисловий, рекреаційний, продовольчий комплекси). Найчастіше в народному господарстві виділяють такі МВК:

паливно-енергетичний

машинобудівний

хімічний

лісовий

транспортний

рекреаційний

будівельно-індустріальний

агропромисловий

Основні підходи до виділення міжгалузевих комплексів:
цільовий і технологічний.

При цільовому підході міжгалузевий комплекс розглядається як група галузей (підгалузей) господарського комплексу або окремих виробництв, які поєднані однією програмою і єдиною метою розвитку.

Технологічний підхід передбачає групування галузей, які пов'язані між собою послідовністю переробки і використання загального вихідного матеріалу та однаковим призначенням продукції.

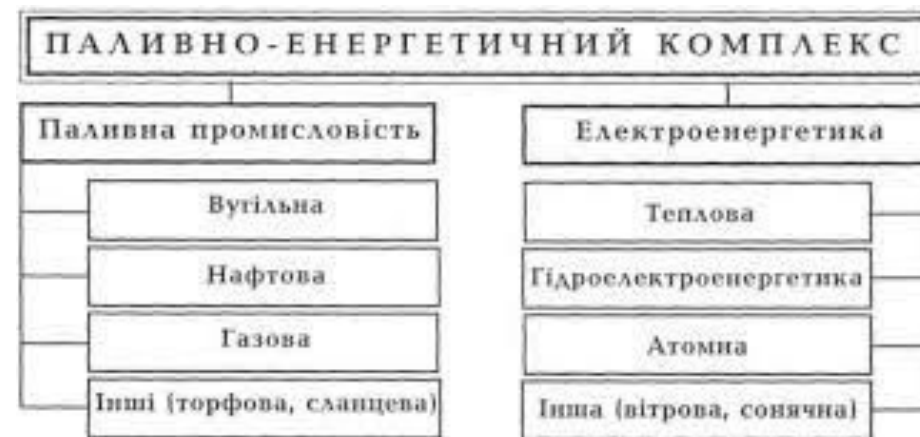
За вироблюваною продукцією та функціями підприємства і організації, що входять до міжгалузевих регіональних комплексів, поділяються на три групи:

- 1) безпосередньо зайняті випуском проміжної і кінцевої продукції регіону і є галузями спеціалізації комплексу,
- 2) виробляють для галузей першої групи сировину, напівфабрикати, устаткування і є комплексоутворювальними галузями цього комплексу;
- 3) забезпечують нормальну діяльність перших двох груп галузей

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК)

До його складу входять паливна промисловість (нафтова, газова, вугільна, сланцева, торфова) та електроенергетика, тісно пов'язані з усіма галузями народного господарства.

На сучасному етапі економічного розвитку найважливіша – паливно-енергетична проблема. Основними первинними джерелами енергії у сучасному світі є нафта, вугілля, природний газ, гідроенергія, а також швидко зростає значення атомної енергії. Частина решти джерел (дрова, торф, енергія сонця, вітру, геотермальна енергія тощо) у загальному енергоспоживанні становить лише кілька відсотків. Щоправда, в окремих країнах вони мають істотне значення для енергопостачання: наприклад, у Фінляндії – дрова, в Ісландії – гарячі термальні джерела.

Паливно-енергетичний баланс — баланс виробництва, перетворення та використання всіх видів енергії: мінеральної, сонячної, вітрової, хвильової, геотермальної тощо. Структура паливно-енергетичного балансу світу:

Нафта — 40%,

інші види палива — 1

вугілля — 31

гідроенергія — 3 %

природний газ— 23

атомна енергія- 2

Вугільна промисловість.

Вугілля видобувають на 295 шахтах, з них 131 шахта з коксівним вугіллям.

Нафтова промисловість

складається з таких галузей: нафтовидобувної, нафтопереробної та транспортування нафти..

Нафтова промисловість України характеризується невисокими показниками.

Виокремлюються три райони: Прикарпатський, Дніпровсько-донецький та Причорноморський. Нафтові родовища у старопромислових районах у Західній Україні вичерпані.

Нафтогазоносними районами є Лівобережна Україна. Половину нафти та газу виробляє Прикарпатська нафтогазоносна провінція.

Нафтопереробна промисловість України включає Лисичанський, Кременчуцький, Херсонський, Бердянський, Львівський, нафтопереробні заводи.

Газова промисловість.

Головними резервами нарощування газовидобутку в Україні є відкриття нових родовищ та запровадження нових технологій.

Торфова промисловість

За його запасами вирізняються 23 країни північної півкулі помірних широт, серед них Україна, Білорусь, Естонія.

Електроенергетика – виробництво електричної енергії на теплових, гідравлічних та атомних електростанціях, електричні мережі, окремі котельні та інші господарські об'єкти.

Металургійний комплекс включає: чорну та кольорову металургію.

Провідна роль у цьому комплексі належить металургійній переробці (чавун–сталь–прокат).

Чорна металургія є головний споживач палива, електроенергії, води. До її складу входять видобуток залізних, марганцевих, хромітових руд, виробництво чавуну, доменних феросплавів, сталі й прокату, електроферосплавів, вогнетривів, металів промислового значення, вторинна переробка чорних металів та коксування вугілля, видобуток допоміжних матеріалів.

У розташуванні підприємств чорної металургії особливо велику роль відіграють сировина й паливо, на які припадає приблизно 85–90% витрат.

Для галузі характерне виробниче комбінування.

На металургійних комбінатах комбінують коксування вугілля та металургійну переробку.

Кольорова металургія включає: видобуток; збагачення; металургійну переробку кольорових руд, дорогоцінних та рідкісних металів; переробку вторинної сировини; видобуток кольорового каміння.

У добу НТР кольорові метали посідають особливе місце у побуті та багатьох галузях промисловості : машинобудування, радіотехнічна, електротехнічна, авіаційна промисловість, електроніка.

Машинобудування – одна з провідних галузей промисловості. Машинобудування є матеріальною основою технічного переозброєння економіки.

Виділяють наступні галузі:

- металообробне устаткування;
- транспортне машинобудування;
- автомобілебудування;
- вантажне автомобілебудування;
- виробництво автобусів;
- морське машинобудування;
- с/г машинобудування;
- авіа- та ракетобудування.

В структурі машинобудівного комплексу виділяють:

Важке машинобудування – об'єднує виробництво металургійного, гірничо-шахтового, підйомно-транспортного та енергетичного устаткування.

Загальне машинобудування – об'єднує виробництво транспортного (за виключенням автомобільного), сільськогосподарського (за виключенням тракторного) та будівельного обладнання (за винятком легкої, харчової та переробної промисловості).

Середнє машинобудування включає широкий спектр галузей (автомобільні заводи, авіаційну промисловість, тракторобудування, верстатобудування), має високий рівень кооперації виробництва.

Україна має сприятливі передумови для розвитку цієї галузі виробництва. Це обумовлено наявністю металургійної бази, значними промислово-виробничими фондами, великою кількістю трудових ресурсів, потужною науково-дослідницькою базою.

Хімічна промисловість - це галузь, на підприємствах якої, застосовуючи хімічні методи переробки сировини і матеріалів, одержують різноманітну хімічну продукцію.

До хімічної промисловості належать гірничо-хімічна промисловість, виробництво мінеральних добрив, промисловість хімічних волокон і ниток, промисловість синтетичних смол і пластмас, хіміко-фармацевтична промисловість, промисловість побутової хімії, лакофарбова промисловість та промисловість синтетичних барвників і хімічних реактивів. Особливе місце посідає нафтохімічна промисловість,

До гірничо-хімічної промисловості входять галузі виробництва, пов'язані з видобуванням і збагаченням сировини для одержання переважно продукції основної хімії. Україна багата на гірничо-хімічну сировину: кам'яну і калійну солі, карбонати і фосфати, барит, бром, йод, борні руди, самородну сірку, ропні води, мінеральні фарби тощо. Основна (неорганічна) хімія виробляє різні види реактивів, особливо кислоти, соду, мінеральні добрива, тобто виробляє переважно напівфабрикати, що використовуються в інших галузях промисловості. Виняток становлять мінеральні добрива, котрі продукує окрема галузь.

Хімія органічного синтезу - це збірна назва галузей, які працюють на основі переробки вуглеводнів і тих синтетичних препаратів, що виходять з вуглеводнів, природного газу, нафти, вугілля. Основними галузями є виробництво синтетичних смол, пластмас, хімічних волокон.

Хімія тонкого органічного синтезу (лаки, фарби, фотохімічні товари), хіміко-фармакологічну та парфумерну галузь.

Лісова промисловість - це сукупність галузей і виробництв, підприємства яких заготовляють, проводять комплексну механічну та хімічну обробку й переробку деревини.

До лісового комплексу України відносять лісогосподарську, деревообробну, целюлозно-паперову та лісохімічну промисловості, котрі є комплексом виробництв, що забезпечують вирощування й експлуатацію лісу, його переробку на пиломатеріали і фанеру, целюлозу, папір, картон, продукцію лісохімії, меблі, будівельні конструкції.

Лісогосподарський комплекс складається з лісового господарства та лісозаготівельної промисловості й майже повністю зосереджений у двох спеціалізованих районах: Карпатському і Поліському.

Функції лісового господарства полягають у лісовідтворенні та їх охороні.

Лісогосподарський підкомплекс включає заготівлю грибів, дикорослих плодів та ягід, лікарських рослин, березового соку, меду.

Лісозаготівельна промисловість належить до видобувних галузей промисловості, підприємства якої проводять лісосічні роботи, вивозять і сплавляють деревину, здійснюють її первинну обробку.

До деревообробної промисловості належить: лісопильна, виготовлення деревних плит, фанери, меблів, виробництво будівельних матеріалів.

На основі переробки лісу, інших рослинних ресурсів і вторинної сировини в Україні існує целюлозно-паперова промисловість. Підприємства галузі виготовляють на базі рослинної сировини різні види паперу, картону та вироби з них, целюлозу (насамперед для виробництва штучних волокон і пластмас), деревну масу тощо.

Лісохімічна промисловість є окремою підгалуззю лісового комплексу й об'єднує в собі галузі, підприємства якої виготовляють понад 40 найменувань різних видів продукції: деревне вугілля, оцтову кислоту, каніфоль, скипидар, ефірну олію, формалін, метиловий спирт, кормові дріжджі.

Комплекс галузей легкої промисловості.

Текстильна промисловість включає такі складові як:

Бавовняна промисловість. Виробляє 50,1% усіх тканин. До неї структурно входять прядильне, ткацьке, крутильно-ниткове та фарбувально-обробне виробництва.

Вовняна промисловість. Виробляє 7% усіх тканин держави. Виробництво включає оброблювання вовни, виготовлення пряжі, тканин та виробів з неї.

Шовкова промисловість. У виробництві шовкових тканин важливе значення мають штучні та синтетичні волокна, які майже витіснили природний шовк-сирець (20,5% усіх тканин держави).. Целюлозний, віскозний шовк, капрон, нейлон вельми успішно замінили натуральний шовк, проте останнім часом значення натурального шовку підвищується.

Льняна промисловість.

Випускає 7,3% усіх тканин. Конопляно-джутова. Крім привізного джуту та волокон коноплі використовує коротке волокно льону, бавовняну пряжу, хімічні волокна.

Сировиною для **шкіряно-взуттєвої промисловості** є природна шкіра свійських, диких і морських тварин, синтетичні матеріали, парусина, вовна. У шкіряній промисловості значне місце займають штучні шкіри. На базі шкіряної сировини (натуральної та штучної) виникла взуттєва промисловість. Підприємства розміщені у Львові, Дніпрі, Кременчуці, Івано-Франківську та інших містах.

Агропромисловий комплекс

АПК як головний засіб виробництва використовує землю, на якій вирощується сільськогосподарська продукція та сировина для виробничого та невиробничого споживання.

Сільськогосподарське виробництво, що базується на використанні сільськогосподарських угідь, є основою розвитку переробних галузей промисловості.

Сьогодні АПК має такі сфери:

- 1) промисловість, що виробляє засоби виробництва для сільського господарства;
- 2) власне сільське господарство;
- 3) галузі, зайняті транспортуванням, переробкою та збутом кінцевої продукції – сільськогосподарської сировини й продовольства.

Для успішного розвитку галузей АПК формуються нові форми організації сільськогосподарського виробництва:

агропромислові об'єднання, агрокомбінати, агрофірми, асоціації, виробничі та науково-виробничі системи.

Найважливішою ланкою АПК є аграрний сектор.

Провідними галузями є **рослинництво та тваринництво**.

Частка рослинництва у вартості продукції сільського господарства складає 51,7%. Земля є основою розвитку рослинницьких галузей.

Досить поширеним є вирощування овочів та баштану.

Тваринницька галузь постачає населенню продукти харчування, цінну сировину для легкої, харчової та фармацевтичної промисловості, є цінним джерелом органічних добрив.

Окремі галузі тваринництва територіально та економічно прив'язані до галузей харчової та переробної промисловості.

Структура галузей тваринництва є наступною: скотарство; свинарство; птахівництво; вівчарство; конярство; хутрове звірівництво; бджільництво; ставкове рибництво; шовківництво.

Продовольчий комплекс складається з наступних підкомплексів: зернопродуктовий; картоплепродуктовий; цукровобуряковий; плодо-овочеконсервний; виноградно-виноробний; м'ясний; молочний; олійно-жировий.

Молочна промисловість складається з маслоробної, сировинної, молочноконсервної галузі, виробництва продуктів з незбираного молока.

Транспортний комплекс складається з залізничного, морського, річкового, автомобільного, трубопровідного та повітряного видів, які взаємодіючи між собою, становлять транспортну систему.

Транспортний вузол є комплексом транспортних споруд у пункті, де сходяться, перетинаються або розгалужуються не менш як три лінії одного або двох видів магістрального транспорту, які у взаємодії обслуговують транзитні та місцеві перевезення вантажів та пасажирів.

Існують такі вузли як:

- залізнично-автодорожні (Львів, Харків);
- залізнично-водно-дорожні (Одеса, Київ, Миколаїв, Херсон);
- водно-автодорожні (Канів).

Найважливішими транспортними вузлами України є: Київ, Харків, Дніпропетровськ, Львів, Одеса, Донецьк. Важливими залізничними вузлами є: Київ, Харків, Лозова, Фастів, Жмеринка, Дніпропетровськ.

Залізничний транспорт України має 6 залізниць, підпорядковані “Укрзалізниця”.

Річковий транспорт починається з судноплавного Дніпра, Дунаю та інших річок. Загальна довжина судноплавних річок в Україні становить 4,4 тис. км, у тому числі з освітлювальною та світло відбивною обстановкою 3,9 тис. км.

Автомобільний транспорт зручний при перевезенні вантажів на короткі відстані, при доставці до залізничних станцій, портів, при обслуговуванні місцевого та аграрного товарообігу.

Найважливішими автомагістралями є: Київ-Брест, Львів-Київ. 70% вантажного парку зосереджено в Агропромі та корпорації Укравтотранс.

Вітчизняне автомобілебудування забезпечує потреби України лише на 10 – 15%.

Морський транспорт в Україні має сприятливі умови для розвитку. Загальна довжина морської берегової лінії становить понад 2000 км. Між Іллічевськом та болгарським портом Варна діє паромна переправа довжиною 435 км.

Найважливіші морські порти України є: Одеса, Ізмаїл, Іллічевськ, Херсон, Миколаїв, Маріуполь, Бердянськ, їх всього 13, судноремонтних заводів – близько 25.

Трубопровідний транспорт дозволяє найекономніше транспортувати рідке паливо, пальне, технологічний газ, різні хімічні продукти..

Нафтопровідним транспортом поставляється 93,6% нафти, яку споживає Україна. 12 основних нафтопроводів довжиною 2,6 тис. км є основою нафтопровідного транспорту.

Газопровідний транспорт представлений 6 газопроводами та складає 33 тис. км.

Міський пасажирський транспорт включає метрополітени, трамваї, тролейбуси, автобуси, таксі.

Метро є у Києві, Харкові, Дніпропетровську. У 24 місцях України загальна протяжність трамвайних колій складає 2,2 тис. км. Протяжність тролейбусних ліній складає 4,2 тис. км.

Понад 400 міст і сіл України мають автобуси загального користування для внутрішньо міських перевезень.

Повітряний транспорт перевозить вантажі, пошту, пасажирів, забезпечує санітарні перевезення, аерофотозйомку, хімічну обробку посівів та боротьбу з лісовими пожежами. Найбільші авіа порти – Бориспіль (Київ), Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Львів, Запоріжжя.

В Україні діє до 20 аеродромів, підприємства для ремонту авіатехніки. Інші місцеві аеропорти як неперспективні закрито. В той же час зросла роль та обсяги міжнародних перевезень.

Рекреаційний комплекс

З розвитком суспільного виробництва зростає роль організації відпочинку для відновлення життєвих сил людини, витрачених у процесі праці.

Відпочинок людини у спеціальній літературі називається рекреацією, а її поведінка, направлена на задоволення своїх потреб у відпочинку, лікуванні, компенсації життєвої енергії, – рекреаційною діяльністю.

Рекреаційний комплекс можна умовно поділити на три групи:

- 1) лікувально-оздоровчий (санаторно-курортне лікування та оздоровлення);
- 2) пізнавальний (туризм);
- 3) економічний (регенерація робочої сили, сфера господарчої діяльності).

За рівнем розвитку рекреаційного комплексу провідне місце у світовому господарстві займає Європа

Україна має всі необхідні умови для розвитку рекреаційного комплексу. У країні є лікувально-оздоровчі, спортивні (туристичні), пізнавальні системи комплексу. У нас багато рекреаційних ресурсів: бальнеологічних (мінеральних вод, грязей), кліматичних, ландшафтних, пляжних, пізнавальних. Є великі запаси лікувальних грязей – природніх утворень (відкладення боліт, озер та морських заток. Україна має потужний рекреаційний комплекс, який за останнє десятиріччя набуває все більшого розвитку.